УДК 369

Леся Зіновіївна ШУПА

кандидат економічних наук,
викладач,
кафедра фінансів суб'єктів господарювання і страхування,
Тернопільський національний економічний університет
E-mail: shupalesia@gmail.com

ДОСВІД ЕСТОНСЬКОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Шупа, Л. З. Досвід естонського медичного страхування для впровадження в Україні / Леся Зіновіївна Шупа // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярощук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2018. – Том 28. – № 1. – С. 168-171. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. *На сучасному етапі держава має звертати значну увагу на розвиток соціальної сфери, зокрема на охорону здоров'я. Забезпечення сталого й достатнього за обсягами фінансування розвитку останньої є запорукою нормального функціонування економіки в будь-якій країні. До того ж створення ефективних інститутів охорони здоров'я населення є одним із пріоритетних завдань будь-якої держави. Це пов'язане не лише з тим, що здоров'я нації має важливе значення для стійкого соціально-культурного розвитку суспільства, а є важливим детермінантом економічного розвитку країни.*

Мета. *Характеристика та ідентифікація ключових особливостей функціонування системи медичного страхування в Естонії. Запровадження естонського досвіду обов'язкового медичного страхування в Україні.*

Результати. *Охарактеризовано медичне страхування в Естонії та в Україні. Ефективність обов'язкового медичного страхування залежить від прийнятої концепції страхової медицини в країні. Нині в Україні функціонує змішана система охорони здоров'я, з переважанням джерел бюджетного фінансування. Водночас сьогодні діє приватне медичне страхування, яке охоплює мізерну частку в системі охорони здоров'я. Державне медичне страхування Естонії покриває витрати на лікування і профілактику захворювань, фінансує придбання широкого спектру ліків і медичних пристроїв, компенсує не отриманий через тимчасову непрацездатність дохід, покриває витрати на лікування і протезування зубів. У статті виявлені позитивні та негативні тенденції при запровадженні обовязкової форми медичного страхування. Перевагами естонської системи медичного страхування є те, що система медичного страхування дійсно працює і є економічно ефективною для населення. До недоліків належать черги та фінансова вразливість. Зазначено, що першочерговим завданням є прийняття Закону України «Про загальнообов'язкове соціальне медичне страхування», який доповнюватиметься добровільним медичним страхуванням, сприятиме підвищенню соціальних стандартів, покращенню стану здоров'я нації, життєвого рівня кожного громадянина та досягненню економічного добробуту країни.*

Ключові слова: *медичне страхування; медичний поліс; обов'язкове медичне страхування; медицина; податки, населення.*

© Леся Зіновіївна Шупа, 2018

Lesia Zinoviivna SHUPA

PhD in Economics,
Lecturer,
Department of Finances of Economic and Insurance Entities,
Ternopil National Economic University
E-mail: shupalesia@gmail.com

IMPLEMENTATION OF ESTONIAN MEDICAL INSURANCE EXPERIENCE IN UKRAINE

Abstract

Introduction. *At the current stage, the state should pay considerable attention to the development of the social sphere, including health care. Ensuring sustainable and sufficient funding for development of health care is a guarantee of the normal functioning of the economy in any country. In addition, the establishment of effective public health institutions is one of the priority tasks of any state. This is due not only to the fact that the health of the nation is important for the sustainable social and cultural development of society. It is an important determinant of the country's economic development.*

Purpose. *The article aims to characterize and identify the key features of the functioning of the health insurance system in Estonia and to introduce Estonian experience in compulsory health insurance in Ukraine.*

Results. *The medical insurance in Estonia and in Ukraine have been described. The effectiveness of compulsory health insurance depends on the accepted concept of insurance medicine in the country. Currently, a mixed healthcare system operates in Ukraine, with a predominant source of budget funding. At the same time, nowadays there is a private health insurance takes a negligible share in the health care system. The public health insurance of Estonia covers the cost of treatment and disease prevention, finances the purchase of a wide range of medicines and medical devices, compensates for the income not received due to temporary disability, covers the cost of treatment and prosthetics of teeth. The article reveals positive and negative tendencies in the introduction of obligatory forms of health insurance. The benefit of the Estonian health insurance system has become the following fact: the health insurance system really works and its economic efficiency. The disadvantages of the Estonian health insurance system include queues and financial vulnerabilities. It is noted that the priority task for Ukraine is the adoption of the Law of Ukraine "On Compulsory Social Health Insurance", which will be supplemented by voluntary medical insurance. It will promote the increase of social standards, improvement of the health of the nation, the living standards of each citizen and achievement of the country's economic well-being.*

Keywords: *health insurance; medical contract; compulsory medical insurance; medicine; taxes; population.*

JEL classification: G22, I11, I18, I19

Вступ

Вагомим стратегічним напрямком економічних і соціальних трансформацій є реформування національної системи охорони здоров'я, ефективність якого сприятиме стабілізації соціально-політичної ситуації в Україні та національній безпеці. У цьому контексті визначальним пріоритетом державної політики на ближчу перспективу стає збереження і покращення здоров'я населення на основі підвищення доступності і якості медичних послуг.

Сучасна національна система охорони здоров'я, для якої характерні обмежене бюджетне фінансування, а звідси і низький обсяг видатків, нераціональне і нерівномірне використання фінансових ресурсів, недосконала організаційна структура та інфраструктура, відсутність належного рівня медичної допомоги та контролю за якістю медичних послуг, наявність тіньових схем, потребує реформування за допомогою запровадження обов'язкової форми медичного страхування в Україні як альтернативного джерела фінансування медичної галузі.

Світовий досвід свідчить, що саме за допомогою обов'язкового медичного страхування можна забезпечити ефективну реалізацію прав громадян на медичну допомогу, яка відповідає світовим і європейським стандартам [1, с. 21].

Мета статті

Метою статті є характеристика та ідентифікація ключових особливостей функціонування системи медичного страхування в Естонії, а також пошук можливостей запровадження естонського досвіду обов'язкового медичного страхування в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження

В Україні впродовж останніх п'ятнадцяти років підготовлено більше десяти законопроектів про обов'язкове медичне страхування, у яких прописано організаційно-правові, фінансово-економічні та

соціальні засади його провадження, проте до тепер, на жаль, жоден з них не знайшов практичного втілення. По-перше, на нашу думку, в умовах економічної та політичної кризи запроваджувати реформи у медичній галузі, які потребують додаткового фінансування, не виправдано [2]. По-друге, непідготовленою до таких реформ є і сама галузь охорони здоров'я. Для фінансування обов'язкового медичного страхування державі необхідно залучити додаткові джерела, забезпечити безперервне виконання Кабінетом Міністрів України зобов'язань з фінансування медичної галузі та субсидування страхових внесків. По-третє, доцільним є реформування організаційного забезпечення медичного страхування шляхом створення єдиного реєстру пацієнтів, визначення гарантованого обсягу медичних послуг за рахунок бюджетного фінансування та переліку осіб, яким такі послуги будуть надаватися, розроблення методики розрахунку вартості медичних послуг тощо. По-четверте, непідготовленими є вітчизняні страховики до проведення обов'язкового медичного страхування. Забезпечити відшкодування збитків за обов'язкового медичного страхування 35 млн громадян України досить складне завдання, зважаючи на низьку капіталізацію та платоспроможність страхових компаній України. Зауважимо, що без прийняття Закону України про обов'язкове медичне страхування і чіткого прописання у ньому всіх положень жоден страховик цього робити не буде.

Ефективність обов'язкового медичного страхування залежить від прийнятої концепції страхової медицини в країні. Зазначимо, що на сьогодні в Україні функціонує змішана система охорони здоров'я, з переважанням джерел бюджетного фінансування. Водночас сьогодні діє приватне медичне страхування, яке займає мізерну частку в системі охорони здоров'я.

Система обов'язкового медичного страхування в Естонії була введена в 1992 році. Державне страхування Естонії покриває витрати на лікування і профілактику захворювань, фінансує придбання широкого спектру ліків і медичних пристроїв, компенсує не отриманий через тимчасову непрацездатність дохід, покриває витрати на лікування і протезування зубів.

Ключовим елементом системи є сімейні лікарі, які виконують роль головного фільтра допуску пацієнта до системи. Тільки за їх скеруванням можна потрапити до лікаря-фахівця за пільговим прейскурантом Лікарняної каси. Без направлення сімейного лікаря самостійно можна звертатися тільки до офтальмологів, дерматовенерологів, гінекологів, психіатрів, стоматологів, а в разі травми – до травматологів та хірургів.

Сімейний лікар зобов'язаний обслуговувати загалом не менше 1200 пацієнтів, але не більше 2000 осіб. За кожного приписаного до нього пацієнта лікар отримує певну суму, причому незалежно від того, скільки разів конкретний хворий відвідав його минулого місяця.

Інший важливий фактор, Естонія є піонером по впровадженню проектів е-здоров'я. Естонські медики давно перейшли на комп'ютери і зчитувачі ID-карт, замість паперових рецептів використовують електронні, а запис на прийом до лікаря здійснюється через Інтернет. У 2017 році обов'язковий медичний поліс в Естонії мали 94 % жителів країни [4].

Фінансування відбувається за рахунок внесків соціального податку, який стягується з кожного працівника. При цьому існує широкий список осіб, кому медична страховка надається без сплати соціального податку. Серед них: діти до 19 років, студенти, разом із докторантами, пенсіонери, офіційно зареєстровані безробітні, вагітні, інваліди та опікуни інвалідів, солдати строкової служби, батьки (батько, опікун або піклувальник, опікун дитини у віці до 3 років, а також в Естонії непрацюючий батько, який виховує трьох і більше дітей до 19 років), чоловіки і жінки-утриманці (за умови, що чоловік застрахованої особи виховує дитину до 8 років або йому до пенсії залишилося менше 5 років).

В Естонії соціальний податок за працівника повністю сплачує роботодавець. Загальна ставка соціального податку в Естонії – 33 %. До Державного бюджету соціального страхування відраховується 13 %, решта 20 % йдуть у бюджет пенсійного страхування. Ставки платежів по страхуванню від безробіття нараховуються в Естонії окремо (для працівника – 1,6 %, для роботодавця – 0,8 %) [4].

Особи, які з якихось причин не працюють і не потрапляють у категорію пільговиків, повинні купувати договір медичного страхування самостійно. Вартість страхового поліса в цьому випадку становить 13 % від середньої брутто-зарплати в країні за попередній рік. У 2016 році середня брутто-зарплата становила 1 146 євро. Отже, за медичний поліс жителям Естонії в індивідуальному порядку доводилося платити 149 євро в місяць або 1788 євро в рік [5].

Якщо пацієнту виписуються ліки за рецептом, то в цьому випадку застрахованій особі надається пільга при оплаті від 50 % до 100 %. Правда, за кожен рецепт завжди стягується так звана обов'язкова частка самофінансування, яка залежно від пільгової ставки становить приблизно 1 – 3 євро.

Перевагами естонської системи медичного страхування є такі [6]. Естонська система медичного страхування працює. За роки існування в Естонії системи обов'язкового медичного страхування середня очікувана тривалість життя збільшилася з 69,1 до 77,7 років у 2015 році. Вона є економічно ефективною. Система обов'язкового медичного страхування є економною для державного бюджету: Естонія витрачає на медицину тільки 6 % від ВВП. Попри низькі витрати, Естонія має хороше забезпечення людськими і матеріальними ресурсами – на 1000 жителів припадає 3,3 практикуючих лікаря і 5 лікарняних ліжок.

Однак є й недоліки [6]. Це насамперед черги. Естонія знаходиться на одному з перших місць в рейтингу країн Євросоюзу за часом очікування прийому лікаря. Фінансова доступність медицини, про яку було сказано вище, своєрідним чином врівноважується складністю запису на консультацію. При цьому в Естонії складно потрапити навіть до сімейного лікаря, а таке поняття, як виклик до дорослого пацієнта терапевта додому у багатьох практиках просто відсутня. Ситуація пояснюється особливостями організації фінансування, при якій сімейним лікарям невигідно приймати більше за певну кількість пацієнтів або відправляти їх до лікарів-спеціалістів. Також фінансова вразливість. Система естонського медичного страхування нагадує піраміду – працюючі платники податків оплачують медицину для себе і великої групи населення, яка податки не платить. Через стрімке старіння суспільства частка вкладників скорочується, а попит на медичні послуги, навпаки, зростає. У 2016 році витрати бюджету Лікарняної каси Естонії на 4 % перевищили заплановану бюджетом суму. У зіставленні з 2015 роком середні витрати на одного застрахованого виросли на 8 %.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Виходячи з проведеного дослідження досвіду Естонії функціонування системи медичного страхування, доцільно зробити наступні висновки.

По-перше, незалежно від організаційно-правового та фінансового забезпечення охорони здоров'я проблема ефективного функціонування системи медичного страхування в більшості країн світу є актуальною та потребує реформування і удосконалення.

По-друге, естонський досвід підтверджує, що на перших етапах трансформаційних перетворень у медичній галузі дієвого соціального захисту потребують найбільш уразливі верстви населення.

По-третє, задля вирішення соціальних проблем у суспільстві та дотримання соціальних стандартів необхідно зберегти загальнодоступне медичне забезпечення громадян шляхом запровадження і розвитку обов'язкового соціального медичного страхування.

Для України першочерговим завданням є прийняття Закону України «Про загальнообов'язкове соціальне медичне страхування», у якому мають бути чітко зазначені інституційні одиниці та їх структура, фінансовий механізм його провадження, джерела формування та напрямки використання фінансових ресурсів, перелік та категорії осіб, які підлягатимуть такому виду страхування, форма управління та контролю за наданими медичними послугами тощо.

Таким чином, запропоновані заходи з реформування системи охорони здоров'я спрямовані на раціональне і ефективне використання фінансових ресурсів держави та встановлення соціальної справедливості шляхом доступності якісної медичної допомоги для усіх верств населення України. Крім того, запровадження обов'язкового соціального медичного страхування, яке доповнюватиметься добровільним медичним страхуванням, сприятиме підвищенню соціальних стандартів, покращенню стану здоров'я нації, життєвого рівня кожного громадянина та досягненню економічного добробуту країни.

Список літератури

1. Стеценко, В. Організаційно-правове забезпечення медичного страхування / В. Стеценко // Публічне право. – 2013. – № 4 (12). – С. 28-37.
2. Десятиліття обіцянок: чому Україна не готова до системи обов'язкового медстрахування. – Режим доступу: http://ukr.segodnya.ua/economics/enews/desyatiletiya-obeshchaniy-pochemu-ukraina-ne-gotova-k-sisteme-obyazatelnogo-medstrahovaniya-699922.html.
3. Реформа медицини в Естонії: що корисного для України. – Режим доступу: http://icrua.org/reforma-medicini-v-estoni%D1%97-shho-korisnogo-vzyat-ukra%D1%97ni/.
4. Естонія: медичне страхування в дії. – Режим доступу: https://www.apteka.ua/article/34808.
5. Медичне страхування. – Режим доступу: https://www.eesti.ee/ru/zdorove-i-uhod/zdravoohranenie-i-medicinskaa-pomos/medicinskoe-strahovanie/.

References

1. Stetsenko V. (2013). *Organizational and legal support of medical insurance*. Public law.
2. *Decade of promises: why Ukraine is not ready for the system of compulsory medical insurance.* Retrieved from: http://ukr.segodnya.ua/economics/enews/desyatiletiya-obeshchaniy-pochemu-ukraina-ne-gotova-k-sisteme-obyazatelnogo medstrahovaniya -699922.html.
3. *The reform of medicine in Estonia: what is useful for Ukraine.* Retrieved from: http://icrua.org/reforma-medicini-v-estoni%D1%97-shho-korisnogo-vzyat-ukra%D1%97ni/.
4. *Estonia: health insurance in action.* Retrieved from: https://www.apteka.ua/ article/34808.
5. *Medical Insurance.* Retrieved from: https://www.eesti.ee/en/zdorove-i-uhod/zdravoohranenie-i-medicinskaa-pomos/medicinskoe-strahovanie/.

Стаття надійшла до редакції 06.03.2018 р.